

Gesprek over deugden in klas 6

“Wie is wel eens een deugniet geweest. Of anders wie weet eigenlijk wat een ‘deugniet’ is. Ja zeker, iemand (meestal een jongetje) die dingen doet die niet kloppen, die niet correct zijn, die je eigenlijk *niet* zou moeten doen. Inderdaad, dingen die niet *deugen* zeggen we dan”. De Kinderen wordt dan gevraagd of ze een voorbeeld kunnen geven: “Als je iets afpakt van een ander, of ... “ Juf: “Ja, maar waarom deugt dat dan niet?” En dan zijn we er al, want het logisch antwoord uit de klas is: “Omdat dat niet eerlijk is.”

Dus: wanneer je iets afpakt is dat niet eerlijk. Kunnen we nog zoiets bedenken? Wanneer je dit of dat doet is dat niet ... of is dat ....? Heel goed,

Nu is er een volk voor wie die deugden heel belangrijk waren en dat heel erg over de deugden heeft nagedacht en dat bepaalde deugden ook heel erg heeft beoefend. Hun belangrijkste deugd was misschien wel de *virtus* de stoere kracht en dapperheid. En nu weten we meteen welk volk dat was. Inderdaad, dat waren de Romeinen. En *virtus* betekent: moed, mannelijke moed. Het was de soldatendeugd bij uitstek. Zij hadden ook andere deugden, bijv. trouw en (heel belangrijk) plichtsgevoel. Hoe komt het eigenlijk dat de Romeinen deze deugden zo belangrijk vonden? Niet alleen deze deugden, maar deugden in het algemeen? Wilden het voortreffelijke mensen zijn? Waren ze er misschien erg trots op een Romein te zijn? Maar *hoe* moest je dan Romein zijn om daar ‘trots’ op te kunnen zijn?

Maar nu is er een bepaald raadsel. Hoe komt het dat de Romeinen zo doordrongen waren van de betekenis van de deugden? Misschien kwam dat gedeeltelijk ook door hun taal. In de Romeinse taal kun je op een heel beknopte manier dingen zeggen. Er zit heel veel kracht in die taal, omdat de boodschap vaak zo kort, kernachtig en krachtig uitgedrukt kan worden. Als je die hoort ben je even stil. Je voelt dat er ook een stuk waarheid in zit. En die waarheid komt uit het leven zelf. Hij is in een zeer beknopte, sluitende vorm gebracht blijft naast het feitelijke element van de boodschap verborgen bij je hangen.

Wanneer Caesar in 47 v.Chr. na een slag in Turkije zegt: *Veni, vidi, vici*. (Ik kwam, ik zag, ik overwon), dan kun je zo’n bericht niet korter en kernachtiger aan een bode, of zoals in dit geval in een brief, doorgeven. Iedereen weet wat er gebeurd is. En door het kernachtige van de boodschap is iedereen even stil om de betekenis van het bericht werkelijk tot zich te laten doordringen, je moet er bij stilstaan: “Wat is trouwens van die drie dingen het belangrijkste? En nu eerst nadenken en niet iedereen direct zijn vingers omhoog!” Ja, natuurlijk ‘ik overwon’, daar ging het om. Maar je kunt natuurlijk ook de vraag stellen: “Waaróm overwon hij eigenlijk?” En dan krijgen we een ander antwoord: “Omdat hij zag”. Hij zag dus wat er aan de hand was, hoe de situatie was en daardoor wist hij ook wat hij moest doen. Hij wist wat hem te doen stond, omdat hij de situatie *overzag*.

Als een ouder iemand in een tram of een bus opstapt, dan zijn er heel veel mensen die dat zien en er naar kijken, maar er zijn er maar heel weinig die er zo naar kijken “dat ze weten wat hen te doen staat!” Dat heeft weer met die deugd te maken. Als er dan iemand opstaat gaat er een gevoel door de tram heen: wat goed van die jongen, of van dat meisje. Wat goed dat iemand respect voor een oudere heeft. Respect is een ander woord voor... juist, voor eerbied. Eerbied is een beetje een mooier woord. Respect is een moderner woord en het gaat ook niet zo ver als eerbied. Niemand heeft die jongen of dat meisje een por of een stoot gegeven. Het kwam helemaal uit hem- of haarzelf. Zit dat gewoon in iemand, is dat in hem of haar geboren? of is dat er misschien ook met de hulp van de ouders of leraren in neergelegd...?

Ik kwam (in de bus), ik zag (dat er een ouder iemand binnen kwam) en ik overwon (overwin ik ook niet iets voor ik op sta?). Ja natuurlijk, net als Caesar moet ik ook iets overwinnen, ook een soort vijand. En die vijand heeft ook wapens n.l. de gedachten in mijzelf die zeggen: die meneer is nog niet eens zó oud of, misschien gaat hij er de volgende halte al weer uit of, er zal wel iemand anders opstaan die dichter bij hem zit dan ik, of er zijn nog jongere mensen in de bus dan ik. Dat zijn de ‘wapens’ waarmee de deugd die bij iedereen als een klein kiemplantje aanwezig is en wil opbloeien misschien wel weer tot zwijgen, tot rust wordt gebracht.

We zien dus dat de Romein met zijn zo beknopte uitdrukking aan de ene kant iets heel persoonlijk zegt. Het is de directe neerslag van de ervaring van die dag, van die strijd, maar tegelijk heeft het de lading van een *boodschap*. Het heeft het karakter van een les, van een levensles! Dat is een groot geheim. Deze beide elementen samen, heel erg persoonlijk en toch (tot vandaag de dag) eigenlijk voor iedereen geldend: ‘Ik kwam’, d.w.z. iedereen komt elk moment ergens. ‘Ik zag!’, d.w.z. iedereen neemt waar en ziet wat er van hem verlangt wordt, wat hij of zij geacht wordt om te doen, en ‘Ik overwon’, d.w.z. ik overwon wat zich in mij tegen de deugd verzet. En dat noemen we de on-deugd, niet deugd. En wat is die ondeugd in ons verhaal van de tram? Er zijn er vele: bijv. moe zijn? Lui zijn. Slap zijn? Laf zijn? Je achter een ander verbergen? Er niet naar kijken? Een doetje gevonden te worden? Dat zijn er altijd niet weinig, want de vijand is sterk.

Magchiel Matthijsen

We zullen nu naar nog enkele andere typische uitspraken van Romeinse dichters of schrijvers kijken.

Deze deugden hadden allemaal te maken met het Romein zijn. De mensen herkenden iets van die moed, die eerlijkheid, die rechtvaardigheid of volharding in je. En die deugden waren er niet alleen ter meerdere glorie van jezelf. Jijzelf was niet het hoogste doel,